F.VII.8
87
28.
54568
7. 8

Q. B. V. D.

DISPUTATIO INAUGURALIS
ſiſtens ægrum

PLEURO-PNEUMONIA
LABORANTEM

Quam

PRÆSIDE SANCTA VERITATE

CONSENSU ET DECRETO
Magnifici & Gratioſi Medicorum
Ordinis

In perantiqua Rauracorum Univerſitate pro
obtinendis ſummis in arte Medica honoribus
& privilegiis

Publico eruditorum examini ſubmittit

JOH. CONRADUS AMMANN
Scafuſa-Helvet.

V. Id. Decembr. M DC LXXXVII.

BASILEÆ
LITERIS JACOBI BERTSCHII.

a

52568

VIRIS

Nobiliſſimis, Spectatiſſimis, Excellentiſſimis,
Literatiſſimis

DN. JOHANNI AMMANN, Judicii rerum civilium in Patria PRÆTORI prudentiſſimo, digniſſimo, Patri luſtrali colendiſſimo, Fautori & Agnato ſuo chariſſimo.

DN. JO. FRIDERICH im THURN/ Domino in Büſſingen/ Mecœnati ſuo & Evergetę faventiſſimo, amiciſſimo.

DN. JOH. AMMANN, M. D. Practico in Patria feliciſſimo, Parenti optimo.

Has ſtudiorum ſuorum primitias ſacras, ut debet, facit

AUTOR.

Publicum grati in Vos animi monumentum erigere volui Vobis VIRI Nobiliſſimi, qui omnes et ſinguli tot privatim me cumalaſtis beneficiis, ut debitorem me quidem veſtrum ſciam; ſed quei ſolvam? Cùm quantum debeam, tantùm non neſciam: quei ſcirem? Cum beneficia ſint innumera. Debitæ Patri grates perſolvi nequeunt, nec malo; nedum bono, de quo glorior. Cum autem VIRI Nobiliſſ. in me præter me, ex quo bene & Vobis facere poſſim, nihil ſit, totum me ſimulq; exiguum hoc opuſculum do & conſecro: quod cum, vi juris à me Vobis in me conceſſi, veſtrum ſit, quia meum eſt; ea, qua decet, animi ſubmiſſione vos rogo, ut ejus in Vos Patrocinium ſuſcipere, & contra malevolorum inſultus tueri id velitis.

Q. B. V. D.

Multos inter alios, quos Patrem ad ægrorum lectulos comitanti obſervare licuit, maximè arriſit ſequens

C A S U S

I. VIr quidam 30. circiter natus annos, ſtaturâ mediocri, gracili corporis habitu, vultu ſemper pallido, capillis ſubflavis, artis & valetudinis ſartoriæ, 2. D. XVI. Martii, cIↃ IↃC XXCVII. anni conſtitutione humidâ, cœlo undique pluvioſo, flantibus modò Auſtro, modò Zephyro, datâ occaſione 3. vehementi irâ excandeſcit; prodit tamen in publicum, ut & poſtridie, & duobus ſequentibus adhuc diebus, de 4. totius corporis laſſitudine, & 5. oris amarore conquerens. 6. D. XIX. ſub veſperam immani corripitur cardialgia, quam 7. horâ poſt ſequitur horror cum levi rigore; hunc 8. comitatur horrendus tergeminus bilis porraceæ vomitus. quo ceſſante in lectum ſe recondit, 9. toto corpore perturbatus. 10. Inquietè dormit, totamque ferè noctem inter terrifica tranſigit inſomnia. 11. Expergefactus de punctorio dextri lateris queritur dolore, 12. difficilique reſpiratione. D. XX. æger meliora ſperans & Medicum & medica-

menta reſpuit. D. XXI. Parentis mei imploratur auxilium. Aderant jam 13. ſummus præcordiorum cum ponderis ſenſu æſtus, 14. maximum totius corporis incendium, & 15. ſitis intenſiſsima. 16. Parens eâdem die præſcribit antipleuritica: à quorum 17. uſu æger, ut & D. XXII. copiosè 18. ſudat. 19. ſputa prodeunt ſubcruenta, 20. dolorque magnam partem remiſit, ſuperſtite adhuc reſpiratione aliquantum difficili. D. XXIII. à meridie dolores 21. recrudeſcunt, 22. totum pectus admodum erat gravatum, ut æger nonniſi ægrè duceret ſpiritum: repetuntur ſtatim antipleuritica, unde 23. ſputa rejecit cruda, viſcida, modò ſubcruenta, modò mellei coloris. 24. ſub noctem deliravit. D. XXIV. ſitis 25. cum æſtu erat intenſiſsima, 26. æger delirabat interdiu. 27. Pulſus erat celerrimus, debilis, durus. 28. Convulſiones & 29. tendinum ſubſultus continuo ferè miſellum vexant. 30. totam ferè noctem tranſigit inſomnem. D. XXV. & XXVI. continuato antipleuriticorum uſu 31. ſputa prodeunt copioſa, cruenta, 32. nihilominus æger loquitur ſubinde delira. Queritur 33. ſemper de ſiti, ſummoque 34. virium languore, 35. Vrina, quæ hactenus reddebatur turbida, clareſcit, ſanique hominis ſpecie facilè impoſuiſſet, niſi virium languor, reſpiratio difficilis & ſublimis, aliaque totâ d. XXVII. urgentia ſymptomata aliud ſuaſiſſent. 36. Nox inſequens omnium adhuc erat difficillima. D. XXIIX. pulſus adparet liquidus 37. & undulans. 38. Sudor erumpit largus, univerſalis, calidus, parum viſcidus, integrumque triduum durans. Interim 39. Iſchuria admodum moleſta urgebat; quâ promptè curata aliquot urinæ turbidæ libræ prodeunt, cujus 40. contenta lateris farinam æmulantia, mediam ferè liquoris partem conſti-

conſtituebant. Et ſic 41. morbus hic præſidio naturæ, ſubſidio artis fuit judicatus. Sputa, quæ deinceps rejiciebat, cocta erant, alba, pauca, nulla. ſitis remiſit. belle comedit. 42. At ſudores nocturni per aliquot eum noctes adhuc fatigârunt; quibus 43. tamen feliciter ſuppreſsis valet.

Ἀνάλυσις.

MOrbi hujus hiſtoriam dabimus tripartitam. Prima cauſas ejus procatarcticas evolvet: altera ægrum ſiſtet, qualis fuit, ex quo ægrotare cœpit, ad finem uſque morbi: tertia denique docebit ægri ſtatum, morbo jam ſuperato; ubi pauca quidem, at ſcitu neceſſaria adnotabimus.

Cauſæ procatarcticæ præcipuæ, ut vitæ genus, aëris vitium, & excandeſcentia, ad duo rurſus ſumma capita reduci commodè poſſunt: quædam enim materiam morbificam ſuggeſſerunt, ſuggeſtam auxerunt, ejusque conditionem in deterius mutârunt: reliqua præſentem ſuſcitavit, ita ut prorumperet in actum.

I.

Premam jam veſtigia numerorum ſupra notatorum. Cauſam materiæ morbificæ cumulum producentem fuiſſe cùm nativam quandam & hæreditariam imbecillitatem, tum vitæ genus, ex ipſa hiſtoria elucet. Fuit enim Sartor, à nativitate ſatis tener & fragilis. Sartores, licèt non quivis ipſorum palato cibus arrideat, eum tamen, licèt aliis optimum & ſalubrem, non adeò benè digerunt. Noſter valetudinis, ut dixi, erat ſartoriæ, caducæ, fluxæ ac lubricæ; ſæpè cum parotidibus, gingivarum, malarum, & aliis varii generis limfaticis tumoribus ab ineunte ætate conflictabatur: unde ſanguinem ipſius ſanguinisque vehiculum ſtagnare aptum, juſto viſcidius, & multis heterogeneis incongruisque partibus refertum fuiſſe adparet. Nec mirum, quippe Sartores totâ ferè die ventrem intra genua tenent & premunt, digerunt peſſimè, chyli diſtributionem hoc corporis ſitu reddunt admodum vitioſam; & quod pejus, mox à ſumto cibo

 ſpiri-

ſpirituum ad ejus digeſtionem requiſitorum diverſionem inſtituunt, in ſellulis ſuis rurſus deſident, ſordidas quandoque veſtes tractant: unde variorum, cutaneorum imprimis morborum, ſeminia ſuſcipiunt, quæ non parum fovent cruditates in primis viis aggeſtæ, quas nec ſecunda, nec tertia coctio corrigere valent.

II.

Cauſa, quæ materiam hanc morbificam auxit, eamque deteriorem reddidit, vitium fuit aëris. Quantum autem ad producendos morbos aër valeat, vulgò vix creditur. Novi plures phlegmaticos, qui, dùm diaphoreſis ipſis eſt larga, vivunt ſaniſſimi; adpetente verò autumno caput mox gravatur, dolet, adeſt vertigo, membra torpent, quidam tuſſiunt. Duplex autem materiæ morbificæ incrementum contingere puto, activum videlicèt & paſſivum: illud, cum præſenti reverà nova adponitur; hoc, ubi præſentis imminutio prohibetur. Νοσήματα quidem πάντα ἐν πάσῃσι τῇσι ὥρῃσι γίνεται. μᾶλλον δ' ἔνια κατ' ἐνίας αὐτέων καὶ γίνεται καὶ παροξύνεται. aphor. 19. ſect. III. quod pluribus Hippocr. exemplis paulò ante illuſtrat aphor. II. ſect. ejusd. dicens ἢν ὁ χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ βόρειος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ ἔπομβρον καὶ νότιον, ἀνάγκη τοῦ θέρεος (non raro & ipſo vere) πυρετοὺς ὀξέας καὶ δυσεντερίας γενέσθαι, μάλιστα τοῖσιν ἀνδράσι τοῖσιν ὑγροῖσι τὰς φύσιας, qualis fuit hic noſter. Talem autem hujus anni fuiſſe conſtitutionem neminem latebit; nec eosdem, quos Hippocrates, eam inſecutos fuiſſe affectus negabit, niſi experientiæ cum noſtræ, tùm multorum aliorum palàm velit contradicere. Hoc enim vere admodùm pluvioſo, quod præceſsit hyems impenſe frigida, & aquilonia, plurimos pleuriticos, peripneumonicos, imò quosdam ſubita & inſolitâ vertigine correptos in multam uſque æſtatem curavimus; quis pueros morbillis laborantes numeret? qui omnes horrenda patiebantur tormina, & ferina vexabantur tuſſi, utplurimùm inani. Omnes laborarunt febre, & quidem ardente & acuta, cui ob tumultuoſum ſanguinis & ſeri, copia ſimul peccantis, motum junctæ fuerunt inflammationes, modò inteſtinorum, hinc tormina illa & dyſenteria; modò unius aut alterius pulmonis lobi, aut utriusque ſimul, unde pleuritis cum peripneumonia, illa enim absque hac rara eſt,

nec

nec tùm ægri admodùm tuſſiunt; modò meningum, aliarumvé capitis partium, hinc immanes cephalalgiæ; modò ventriculi, unde cardialgiæ verbis vix exprimendæ cum intenſo æſtu. Febris maligna cum & ſine maculis epidemicè in patria nunc furens cui ſuos debet natales? ſi non inclementiæ huis aêris. Catalogum morborum, quorum quævis intempeſtiva aëris mutatio ferax eſt, videre eſt in aphor. Hippocr. ſect. 3. nec non in libro, quem inſcribit περὶ ἀέρων, ὑδάτων, καὶ τόπων, & περὶ ἐνδημίων. Si quis inquirat in modum, quo hæ aëris mutationes morbos hos producere queant, duplicem nos damus: vel enim 1. cutis ejusque ſpiracula adeò à circumambiente aëre humido & frigido ſtringuntur, ut inſenſilis, quæ non parùm ad tuendam hominum valetudinem facit, tranſpiratio bonam partem prohibeatur. Rursùs quis quærat, quî ab impedita illa diapnoë intenſus adeò & febrilis calor excitari poſſit? reſponſum noſtrum duobus immotæ veritatis axiomatibus nititur: primum eſt, partes liquoris, aut alius corporis, quæ avolant reliquis remanentibus, his ſunt mobiliores; alterum, corpora rapide mota poſſunt & alia non ita velociter agitata in rapidiorem motum concitare, ſi movens inter & mobile intercedat proportio: ſuppono ceu notum, corporis æſtum oriri à concitatiori ſanguinis motu. Adplicatio jam fiat; partes ſanguinis, quæ continuo ope hujus diapnoës avolant, reliquis ſuperſtitibus agiliores eſſe certum facit id ipſum, quod avolent: hoc conceſſo, ut concedi debet, ultrò ſequitur, has particulas agillimas, ſi quid ipſarum è corpore abitum prohibeat, motum propterea non amittere, ſed & reliquis majorem communicare. Vel 2. aër in corpus ſuſceptus & hauſtus ſuam ſanguini labem affricat, eum vel nimis exagitando, ubi acres & æquo mobiliores ipſi particulæ ſunt admixtæ: vel motum ejus reddendo torpidiorem, cum multis vaporibus eſt elixiviatus, hoc eſt, ſale ſuo nitroſo exutus torpeſcit.

III.

Conſideranda jam venit cauſa, quæ materiam morbificam deduxit in actum, adeoque ex remota & antecedente fecit proximam. Hæc ira fuit, cui æger noſter plus nimiùm indulſit. Quo autem ſcopum, ad quem collimamus, felicius

attingamus

attingamus pauca præmittere viſum eſt, de vera, aut ſaltem non improbabili maſſæ ſang. motûs cauſa, non quidem ſola, ſed præcipua; qua detecta, ſanguinis in motu ἀνωμαλίαι ſponte elucefcent. Juſta itaque & moderata maſſæ ſanguineæ fluiditas, & ad motum æquabilem aptitudo, maximam partem ab æquabili ſpirituum animalium in reliquum corpus influxu dependet; hi enim in craſi & motu ritè ſe habentes ſanguinis fluxilitatem in eodem usque & usque tenore conſervant, ſecùs magnæ protinùs cientur turbæ. De dogmatis hujus veritate palàm teſtantur ſtupendi, quos animi affectus in nobis producunt, effectus, qui commodè ad duas referri poſſunt claſſes. Unus horum effectuum eſt parca nimis juſtoque minor ſanguinis à ſpiritibus animalibus irradiatio eorumque in cerebro & nervis, (amiſſâ aliquandiu mentis, motus quidem voluntarii autoris at conſternatæ, libertate,) ſtagnatio: unde ſanguis æthereo hoc & volatili motore deſtitutus, non ſatis agitatur, ejusque particulæ propius ſibi invicem accedentes in grumulos hinc inde coëunt. Sic à ſubito terrore, metu, pudore, abſceſſûs apertione, vulnuſculo venæ inflicto in homine, ſpiritibus aliàs turgente, contingit πνευματοστασία, quam illico αἱματοστασία, hancque animi deliquium excipiunt; cujus rei genuinam cauſam eſſe reor, quòd ſpiritus animales Mam. Sam. & partes ſanguinis circulationi famulantes, per aliquod tempus nec irradient, nec actuent. Hinc partes corporis cætera ſani, reſolutæ ut plurimùm frigent; forſan & ſanguis venâ ſectâ emiſſus pelvique exceptus eandem ob cauſam coagulatur. Sic & opiata, quæ vi ſuâ alkalina & diaphoreticâ ſanguinem à coagulatione vindicant, petulantium ſpirituum motum ſufflaminando, ſanguinis ſimul motum temperant, tranquillumque reddendo dolores ab inflammationibus ſopiunt. Nec alia reddi ratio poteſt, cur oborto ſomno ſanguinis motus fiat placidior & lenior, menſtrua à terrore, hæmorrhagiæ à cauterio ſupprimantur. Hic quid occurrit, quod tamen nemini obtrudam, ſc. de remediis quibusdam externis, amuletis &c. quæ utplurimùm contra ſpirituum ferociam adpenduntur, quæ forſan effluviis ſuis, modo quidem, ut fateor, mihi ignoto, ſpirituum petulantiam ita reprimere poſſunt, ut iis magni

gni

gni & herculei morbi curentur, muſco cranii humani hæmorrhagiæ, ungula alcis ſpaſmi & epilepſia &c. Alter affectuum effectus & huic omninò contrarius eſt nimia ſpirituum expanſio, cùm ſine lege ac ordine velut œſtro quodam perciti huc illuc ruunt, ut omnes ferè corporis partes inde anomalως, imò ſubinde epilepticῶς moveantur. Id maximè manifeſtum eſt in ira, oculi namque micant, manus geſticulantur, irato rei ſæpius ignaro; ſanguis reliquique humores ob impetuoſum particularum motum tenuiores, acriores ad excernendum, & quævis viſcera inundanda fiunt promptiores. Quid, rogo, iratus eſt? Parum ſanè ab Epileptico differt, torvum uterque videt, ſpumat, terram pedibus quatit, brachia jactitat, imò toto tremit corpore, pluraque alia à ratione aliena agit. Novi mulierculam, quæ quoties iræ nimiùm indulſerat, furiæ repræſentabat mores, membra horrendum in modum vibrabat, tantamque ſpumæ vim maledico ore evomebat, ut dæmoniacam quis eam facilè credidiſſet. Huc referendum eſt effuſum gaudium. Ob ϖνδμα-τοςασίαν à metu ſubinde ne gutta quidem ſanguinis ex inciſa vena effluxit: econtra infixa digito, aut cui alii parti exquiſito ſenſu præditæ, ſpina adeo ſpiritus interdum laceſſit, inque tantas eos excurſiones adigit, ut M. S. cùm tota, tum quoad minima, impetuoſiſſimè agitetur, & ardentiſſima inde febris oriatur. Sed ad ægrum noſtrum revertamur: hujus M.S. viſcida licèt, torpideque alias mota, jam ob rapidum, & incolumitati corporis ſummè noxium, ſpirituum animalium motum vehementer agitatur, ejusque particulæ lentæ craſſæque in plures confringuntur, unde in majorem turgens maſſa, molem extendebatur, ut, vaſis omnem continere neſciis, neceſſariò pars alicubi, ubi maximus eſt impetus, ſubſtiterit, ibi tranſitum ſuccedenti magis magisque prohibitura, quod ægro noſtro maximè circa præcordia accidebat. De bilioſa illuvie quædam jam dicam, quæ ægrum noſtrum afflixit. Credo tantam bilis vim, in ſubjecto aliàs minimè bilioſo, natam fuiſſe ex ramentis illis & fragmentis tenuioribus in tumultu illo à ſanguine abraſis, quam opinionem bilis natura non facit improbabilem. Hepar bilem à ſanguine non ſegregat ejus tamen beneficio ſeparatur; co-

lum eſt. Colum nihil agit, tamen ejus ope aliquid fit. At ſanguinis ille tumultus non diu duravit, ipſius nempe fragmenta brevi arctiùs quàm unquam coiverunt, ſufficiente deſtituta motore, ſpiritibus nimirnm animalibus, in immodica illa ira admodum diſſipatis: tum ob novam ruſſus accedentem cruditatem: ob bilem enim in duodenum & ventriculum effuſam, & ob ſpirituum defectum, cibi, quos quidem æger non admodum adpetebat, non in chylum ſed viſcidam reſolvebantur putrilaginem, quæ in ſanguinem recepta, eum uſque & uſque ad ſtagnandum reddidit aptiorem.

IV.

Laſsitudinem, de qua æger noſter ὀρθυστάδιος adhuc graves inſtituit querelas, pluribus exponere ſuperſedeo; ejus tamen cauſam eſſe cenſeo inſufficientem muſculorum, ceu motus voluntarii organorum, ob Spirituum penuriam, irradiationem, aut ſi mavis vegetationem, inflationemve; unde corpus ad motum fere impotens, ſibique ſuſtinendo tantùm non impar fiebat. Non loquimur hic de laſſitudine tenſiva, nec de ulceroſa, utpote quarum neutra in ægro adparuit, ſed de tonica.

V.

De oris amarore pauca ſunt, quæ dicam, cum ejus cauſa ad oculum pateat. Bilis in ventriculum effuſa ſui generis halitus à ſe dimiſit, qui linguam injucundo admodum ſapore inficiebant, ſummeque ingratum nerveis ejus fibrillis motum imprimebant, quem ſi percipimus, amarum nos ſentire dicimus.

VI.

Abſolutâ parte hiſtoriæ noſtrâ præliminari ad ſecundam jam accedimus, ubi totius morbi morem ægrique ſtatum ordine nos expoſituros promiſimus. Obſervanda hic occurrunt morbi αὔξησις, ſeu ejus incrementum, ſummusque ejus gradus ἀκμὴ, & παρακμὴ ſive decrementum. Morbi ſtatus ἐπακμαστικός, de quo nunc loquar, durat uſque dum critica adparent ſigna: Quid ἀκμὴ ſit, niſi ſummus ἐπακμῆς gradus intelligatur, non aſſequor. Cum morbida ſeminia integrum ferè quatriduum in ægro noſtro delituiſſent, (non quod interim omni caruerit moleſtia, ſemper enim de proſtrato adpetitu,

petitu, ore amaro, & laſsitudine querebatur) germinare incipiunt, in herbam ſurgunt, inque multis pernicioſum excreſcunt fructum, quem PLEURO-PNEUMONIÆ nomine inſigniemus. Quarta, poſtquam excanduit æger, die, ſub veſperam, quo tempore ob diapnoën non adeò liberam plures affectus exacerbantur, morbi præludia ſentit. Immani corripitur cardialgia; hæc non cordis, ut græca vox innuere videtur, ſed ſuperioris ventriculi orificii dolor eſt: Cur non et totius ſubinde ventriculi? στομαχαλγία melius diceretur. Doloris hujus cauſa ſemper eſt acre quid, pungens lancinans, continuumque membranæ ſummè ſenſilis ſolvens; in ægro noſtro ſaburra fuit amara, bilis cibique ab ea corrupti, quæ ob ſui in ventriculo moram adeò degenerarunt, ut, quibus hactenus ſatis erat producere inadpetentiam, (quæ tamen Spirituum defectui non parum quoque debebatur) moleſtiſsimam in nervea ventriculi tunica ſenſationem excitarent, & acerrimis ſuis ſpiculis tenerrimas fibras doloroſè admodum criſparent, levemque forſan, ſanguine ob ſpaſmos ſtagnante, inflammationem excoriationemque inducerent.

VII.

Hanc στομαχαλγίαν ſequitur, vel potius comitatur, horripilatio, horror, cum levi rigore. Horror & rigor non niſi ſecundum magis & minus differunt; Hieme pro diverſo frigoris gradu modo horremus, modo rigemus. Cauſa hujus ſymptomatis eſt gemina, vel externa vel interna, eodem utraque operatur modo; ſi mitior, cutem tantam, ſi autem acrior & vehementior, ſubſtratos etiam muſculos afficit, ut varii in utrorumque fibris ſpaſmi & convulſiones oriantur. Externa cauſa comprehendit omnia multum nobis frigidiora, maximè aërem & aquam, quæ ſi frigoris exceſſu peccantia cutem tangant, ſtatim nerveæ ejus fibræ certo & peculiari modo moventur, & ita ſubitò ſtringuntur, ut etiam glandulæ cutaneæ inter has fibras diſperſæ ſuum reddere ſerum non poſsint, unde cutis fit anſerina. Si quis æſtuantem me manu frigida tangat, totum corpus horreo. Imò quoniam id ut plurimum hieme fit, ita huic judicio adſueſcimus, ut ſi quid cutem eodem afficiat modo, frigere nos putemus, licet

calentes. Si autem aëri ſimul acria ſalina ſpicula innatant, non extremos tantum cutis nervos vellicantia, ſed violenter adeò lancinantia, ut motus ulterius propagetur, tam ſimul rigemus. Mirabitur quis, me frigus hibernum in partium quiete non ponere; ſed conſideret frigoris effectus, qui omnes de violentiſsimo teſtantur motu, arbores & ſaxa diſſiliunt, aqua non niſi ſumma quadam vi congelatur. Interna cauſa cutem ſubjectosque muſculos afficit vel per ſe, vel per conſenſum. Per ſe, cum limfa, forſan acida, viſcida, in cutaneis ob lentorem glandulis ſtagnans, ibidem aggeritur, ſuisque ſpiculis cutis nervuſos ita ſtringit, ut aqua & aër hieme. Virginibus cachecticis, quibus limfa præter lentorem ſimul peccat aciditate, horrores ſunt frequentiſsimi. Nonnumquam limfa hæc, glandulas obſtruens, & diapnoën multum impediens, ab inſequente æſtu & concitatiori ſanguinis motu, cujus ſuprà cauſam dedi, ita exagitatur & inciditur, ut in febribus intermittentibus, ut ſub ſudoris ſpecie è corpore eliminetur. idque bono ſemper omine; non rarò autem glandulæ cutaneæ ita à viſco hoc obſtruuntur, ut ob impeditam tranſpirationem multum quidem æſtuent, at nihil ſudent; & ſic pejus ſemper degunt. Cauſa horroris & rigoris interna per conſenſum, eſt aliqua partis internæ membranaceæ inflammatio, & quidem ob mirum, quem membranæ nervique habent conſenſum; novi hominem, qui, quoties mingit, minutum circiter poſt toto riget corpore, ob levem veſicæ & urethræ excoriationem. Hanc forſan ob cauſam omnes internarum partium inflammationes, quarum nomina in ῖτις deſinunt, ut πλευρῖτις, ὑστερῖτις, γαστερῖτις, ἡπατῖτις, φρενῖτις, cum horrore & rigore invadunt, & frequentes rigores in intermittentibus & hecticis de inflammatione & abſceſſu teſtantur. In ægro noſtro cauſæ hæ concurriſſe videntur omnes; aër erat humidus & ſatis frigidus; limfam ad ſtagnandum fuiſſe aptiſsimam ſuprà dixi; tandem de interna aliqua inflammatione ſumma & horrenda cardialgia non levem nobis movit ſuſpicionem, quam ſequentia ſymptomata non parùm confirmabunt.

VIII.

Dum adhuc horret æger, bilis denuò turget & urget,

inque

inque ventriculi cavum, inversâ inteſtini duodeni περιϛολῆ eructata civit vomitum. Bilem vomitorii vices egiſſe hic quis neget? acrior enim facta uſque adeò degeneravit, ut non ſolum nerveam ventriculi tunicam moleſtiſſimè vellicando cardialgiam produceret, ſed virus ſuum ulteriùs propagaret, mediante nimirum nervo in tunicæ formam expanſo motricibus ventriculi fibris tam violentum inducendo motum, ut velut contra communem aliquem hoſtem inſurgerent, ſpaſmisque initis, qui fatiſcentium ventriculi ſpirituum extremus ferè erat conatus, acerrimam & amaram è corpore ſaburram extruderent, id quod etiam bis iterato impetu feliciter ſatis perfecere: huic tamen vomitioni glanduloſam & nerveam tunicam, à bilis acrimonia aliqualem excoriationem paſſam, ſuum quoque adjeciſſe calculum facilè crediderim.

IX.

Æger eſt perturbatus & anxius. Cujusmodi turba univerſalis & anxietas, ut & frequens acutis febribus ῥιπlασμὸς, utplurimùm ortum ſuum debet partis alicujus vel notæ nobis vel ignotæ inflammationi, & dolorificæ ejus ſenſationi, circa quam mens ita occupatur, ut non niſi triſtem & moleſtam objecti continuo affligentis ideam habere, nec aliam ſibi fingere poſſit: ex quo principio melancholiæ, imprimis hypochondriacæ, γένεσιν demonſtrare facile eſt. In ægro noſtro quin primaria anxietatis cauſa fuerit aliqua ventriculi tunicarum inflammatio nullus dubito, quæ ob impeditam diapnoën, & retentas in corpore fuligines non parum augebatur. Quærat autem quis qui inflammatio ſponte poſteà remiſerit? Reſp. ſublatâ causâ tollitur effectus: cauſam ejus præcipuam ſtatui acrimoniam bilis, quâ amotâ & remotâ multùm ceſſavit inflammatio, ſanguinis circuitu per ſtomachi vaſa liberiore reddito; ἐρρώδεις γὰρ φλεγμοναὶ, à limfa vel bile tenuiore acrioreque inductæ, ut citò fiunt, ita quoque citò rurſus vel ſponte naturæ, vel artis operâ tolluntur. At rigorem, moleſtumque frigoris in toto habitu ſenſum non parum ad rem feciſſe puto.

X.

Æger interim perturbatus, horrente adhuc cute, com-

mittit ſe lecto, at inquietè dormiens totam ferè noctem inter terrifica terit inſomnia. Æger ob glandulas cerebri eadem, qua cutaneæ, limfa obſtructas, ſpirituumque penuriam facilè obdormiſcit, maximè cùm affligens ventriculum materia vomitu fuerit rejecta: nihilominùs eadem, quæ vigilantem perturbavit, cauſa ſomnum jam reddit turbulentum; particulæ enim ſanguinis ob continuum ejus motum abraſæ, & è corpore ſub fuliginum nomine excludendæ, propter obſtructa ſecretionis organa eliminari nequeunt, quare reliquam maſſam multò craſſiorem aggrediuntur, majorique motus gradu ipſi communicato, particulisque crebro attritu mobilioribus factis, impetuosè adeò per vaſa pellunt, ut hinc inde, (maximè in partibus ubi motus ejus in ſtatu etiam ſ. n. ſolet eſſe concitatiſſimus, nimirùm pulmonibus, pleura, forſan corde & mediaſtino) ſtagnet, non enim tam facilè tamque citò anguſtias illas eluctari poterat: unde ſpiritibus modo quodam injucundo affectis ſomnus fuit turbatus. Scire ſi quis aveat, cur æger intereà inſomniis adeò fuerit territus? id nos ei reſponſum damus, inſomnia ſ.n. non parùm differre à p. naturalibus: illa oriuntur, quando ſpiritus animales cerebrique fibræ interdiu ita moventur, ut noctu à levi cauſa motus renovetur; hæc utplurimùm terrifica & moleſta natales ſuos debent triſti alicujus partis (ut in ægro noſtro lateris partiumque vicinarum) ſentationi, ad commune ſenſorium delatæ, varia naturæque objectorum congruentia producere valenti phantaſmata. Rem ita ſe habere teſtantur, qui incubo noctu corripiuntur; quibus genitale virus turget, & impudica ſuggerit ſomnia. Memini chariſsimam aliquando matrem auſtera ſe pyra comedere ſomniantem, excuſſo ſomno de tanta faucium conſtrictione & anguſtia fuiſſe conqueſtam, ut adſtantes nos ipſam ſuffocatum iri metueremus. Et quid melancholia eſt? ſomnium vigilantis, eandem agnoſcens cauſam proximam.

XI.

Tandem ſpiritus in locis affectis hoſpitantes, ob intenſiorem ſemper motum, alios vicinos quoque in conſenſum trahunt, donec motu ad ſenſorium usque commune propagato, ictuque quovis citiùs continuato, omnes unà dato velut

lut ſigno ad arma vocati evigilarent. Evigilans æger cum aperto vitæque inſidias ſtruente hoſte rem ſe habere comperit: verba anguſtias & dolores ſatis exprimentia ipſum ferè deficiunt; affligit dolor lateris dextri acutiſsimus. De hoc ſymptomate, utpotè quod eum expergefecit, primas æger querelas inſtituit, forſan ejusdem lateris pulmonum lobi præceſſit inundatio, Sanguis in pleuram, acutiſsimi ſenſus membranam, effuſus pimo unam ſaltem & alteram nerveam ibi fibram laceravit, unde ſpiritus velut ab infixa ſpina laceſſiti violenter per totum disjiciebantur corpus; hinc ſanguinis accelerari motum, ejus in latus influxum augeri, pluresque pleuræ fibras rumpi, ſpiritusque, quod in omni fit dolore, admodùm diſſipari neceſſe fuit: quo ex fundamento claret, cur ſanguis aliâs non adeò mobilis, ſæviente aliquandiu dolore, ita rapide moveatur, ut & ardentiſsima inde febris accendi poſsit. Id quod ægro quoque noſtro frigido aliàs accidit.

XII.

Idem etiam inter morbi initia ſumma ſtatim reſpirandi laboravit difficultate, deque pondere præcordiis incumbente fuit conqueſtus. Ut autem de ſymptomatum horumce ratione nobis conſtet, tenendum; ad reſpirationem, ſi ritè ſe habeat, & inoffensè procedat, 1. ſpiritus requiri animales: 2. inter reſpirandum aliquid extra nos ſitum pulmones ingredi: 3. extranei hujus corporis receptacula eſſe bronchia cum appenſis iis veſiculis: 4. corporum penetrationem dari nullam. His fundamenti loco poſitis ultrò ſequitur, aërem pulmones materia aliena obſeſſos ſubintrare non poſſe, niſi adhibeatur vis materiæ illi expellendæ ſufficiens. Ad expeditam reſpirationem animales requiruntur ſpiritus, qui muſculis thoracem dilatantibus robur & vigorem inſpirare valeant; his enim vel deficientibus, vel juſto parcius eo transmiſsis, nulla vel laborioſa erit reſpiratio, etſi pulmonis viæ patulæ ſatis ſint & liberæ. Contra ſi vegeti ſint & copioſi, muſculosque inſpirationi famulantes ſatis actuent, ampliato pectoris cavo vicinus aër premitur, qui, cùm perpetuò aſperæ arteriæ capiti incumbat, deſcenſumque affectet, bronchia & veſiculoſam pulmonum partem ſubiens, impactum

iisdem

iisdem humorem cum ſtridore & roncho perrumpit, imò è dictis tandem partibus ipſum, accedente validâ ſatis vi, & tuſſiendi crebro nixu excutit: hinc tuſſientes multum inſpiramus. Si autem bronchia & pulmonis veſiculæ infarctæ ſint humore quodam, ſive craſſus ille ſit ſive tenuis, inſuperque ſpiritus pro aëre copioſo, pulmonibus impellendo, humoreque cum eo expellendo deficiant, aër profundè nequaquam deſcendit, ſed ad proximum obſtaculum ejus ſiſtitur decurſus, & majores ſaltem tracheæ ramos ſubit, minores, veſiculasque minimè; unde reſpirationem fieri difficilem & ſublimem neceſſe eſt: unde quoque ſanguis ob parcum aëris cum eo congreſſum lenteſcit; lentus tamen hic cruor ſæpe propter dolorem aliquandiu excruciantem rapidè ſatis circumpellitur. Quia autem thoracem liberè aliàs dilatare conſuevimus, libertate hâc amiſſâ, neſcio quod pondus ipſi incumbere imaginamur. In noſtro & ſpiritus defeciſſe, & pulmonum veſiculas limfâ glutinoſâ & ſanguine extravaſato fuiſſe inundatas, manifeſtius eſſe credo, quàm ut ulla indigeat probatione.

XIII.

Æger reliquum quidem noctis tranſegit inſomne, dolor & anguſtiæ nullas concedebant inducias, ſanguis, ſeu mavis, limfa cruenta, & rapidè ob dolorem mota, in parte jam affecta majori aggeritur copiâ, nihilominus, qui peſſimus multorum mos eſt, cùm fuerit moroſus nonnihil, poſtridie nec Medico utitur, nec medicamento, licèt utriusque admodum indigus: cùm autem malum invaleſceret, inque pejus omnia ſemper ruerent, imploratur D. XXI. Parentis mei auxilium. Promtus adeſt, ægrumque offendit de acerrimo lateris dolore querentem, anxiè reſpirantem, ſubinde licèt inaniter & cum dolore tuſſientem, nam affectum inde latus miſerrimè ſuccutiebatur: circa præcordia cum ponderis quodam ſenſu æſtuantem: pulſus erat debilis cum citato cordis tremore: urina, ut omnium penè pleuriticorum, erat craſſa, pauca, turbida. Punctorius lateris dolor ſuum debebat ortum nerveis pleuræ fibris à ſtagnante & extra vaſa hærente ſanguine; anxia reſpiratio cum præcordiorum æſtu & pondere erat ſoboles ſanguinis partes affectas, quæ

non

non pleura tantùm fuerunt, ſed & pulmones, forſan etiam cor cum mediaſtino, inundantis, nerveasque fibras juſto vehementiùs agitantis, in quo nimii caloris natura conſiſtit. Sanguinem enim, acore imprimis vitioſum aut ſalſum, ſi non expeditè ipſum circulari contigerit, calorem cum prurit u excitare probant leves perniones. Paucis nunc inquirere lubet in celeris & debilis pulſus tremulique cordis motus cauſas, Ob continuum quidem dolorem ſpirituum reliquiæ admodum exagitabantur, obque violentas eorum exploſiones cor ſæpiſſimè vibrabatur, ſanguis tamen lentus, nec unam ob cauſam viſcidus & tenax ægrè ſe promoveri patiebatur; proin licèt cor ſæpiſſimè in ſpaſmodicos adigeretur motus, non tamen ſufficiens pro arteriarum dilatatione ſanguis impellebatur, inque iis fermè ſtagnans non ſatis promovebatur, unde pulſus debilitas, ejusque ob crebriores cordis niſus celeritas. Urina ob ſeri, per renum tubulos fluere apti, paucitatem erat pauca, ſed tamen ob aliquas in hoc tumultu ſanguinis partes, fibroſas imprimis, confractas, at in veſica denuò congreſſas craſſa & turbida.

XIV.

Ingens totius corporis, faciei imprimis, æſtus, ex eodem derivandus eſt fonte; ille quidem moleſtus erat, propter ſanguinem, continuo quidem motum, at parum promotum, nerveasque ubique fibras nimis commoventem, dolorem tamen ob inſufficientem motum producere haud valentem. Calorem & dolorem nonniſi gradibus differre, teſtis eſt aqua calida & fervida: hic, faciei ſc. intenſior erat ob nervorum conſenſum, qui faciem inter & præcordia eſt tenerrimus.

XV.

Sitis ſimul aderat intenſiſſima. Quid ſitis ſit, ſi quis ſcire cupiat, ſciat oportet, 1. ſitim eſſe certam adpetitus ſpeciem, occupati circa corpora per ſe fluida, aut quæ facillimè fluant, ſi fluida alia tangant. 2. hunc adpetitum in nobis excitari commercio nervorum, peculiari modo motorum. 3. motum aliunde nervis accedere. 4. ſitis abſentiam oriri ab humore dulci, aut limfâ blandè acida, linguæ, faucium & gulæ membranas irrigante, fibrillas nerveas laxante, &

ſuaviter demulcente, & non niſi moderatum ſitique excitandæ inſufficientem motum efficiente. ſ. à rebus acidis, nitroſis, ſubinde nimis dulcibus (qualia ſc. medicamenta in nimia ſiti indicantur) oriri in modò dictis partibus motum, ei, quiad ſitim requiritur, adeò contrarium, ut ſi uvas, poma, pira, aliosve horæos fructus comedimus, cùm hieme frigemus, aut æſtate in frigida natamus, humidum quid ori ingerere averſemur. Inde certo concludere licet, ſitim tum ſ. tum p.n. oriri I. à ſalivę blandę, ſitimque aliàs fallentis defectu aut viſcoſitate; hinc enim nerveæ fibrillæ ſiccantur, tenduntur, & ita moventur, ut homo, imò & bruta hunc motum percipientia, naturæ inſtinctu, malo quærant medelam, quam cùm non niſi ab humidis ſe olim accepiſſe recordentur, anxiè ea quærunt, & reperta avidè hauriunt. ſi à ſalivæ oritur defectu, medentur aquea; ſi ab ejus viſcoſitate, incidentia, eamque fundentia, volatilia, diaphoretica, ſal arm, acida verò nocent, ſi acetum ob volatile ſuum excipias. II. ſitim & quidem vehementiorem excitari à rebus acribus vel in ipſis oris glandulis & membranis hærentibus, vel foris accedentibus; ſic poſt comeſtos piperatos nimis ſalſosque cibos ſumus ſiticuloſi, imò multi ægri à ſanguine acri, ſalſo, talibusque vaporibus admodum ſitiunt, & fauces ipſis aſſantur quaſi & aduruntur, quod deploratæ phthiſeos ſignum habetur. (obſervandum quoque in febribus acutis, linguam veluti corio quodam ob ſalivam incraſſatam incruſtari, quod tamen crebris oris collutionibus in ægro noſtro præventum fuit) Ab omnibus hisce cauſis nerveæ ſitis organorum fibrillæ, quorum auxilio motus ſitificus ad cerebrum propagatur, ita criſpantur, ut inde talis in communi ſenſorio excitetur idea, quam ſitis vocabulo alligamus, optimeq; aliis exprimimus. Referamus hæc ad ægrum noſtrum, ex ſupradictis liquidò patet, ſanguinem ejus & maximè limfam, quæ ſalivæ eſt materia, admodum fuiſſe viſcidam, ut pauca inde ſaliva & lenta potuerit generari, unde lingua & fauces blandimento ſuo deſtitutæ, & inſuper ab acribus è pulmone inflammato ſurgentibus effluviis, irritatæ ſitis ideam & humidi adpetitum in mente excitarunt.

XVI.

XVI.

Examinandum adhuc ſupereſt, quomodo æger fuerit curatus. Nemo negabit, ad felicem morbi curationem accuratam cauſæ morbificæ & loci affecti requiri cognitionem; Medico enim quid agendum ipſi ſit, indicant: cauſa quidem proxima indicat remedium, pars affecta, cum reliquis circumſtantiis, remedii materiam rectumque uſum determinat. Præcipuæ indicationes ſeu medendi ſcopi, hic conſiderabantur duæ; quarum prima & principalis deſumebatur à cauſa hunc morbum & ejus ſymptomata producente: quæ cùm fuerit ſanguis viſcidus & lentus, ſui indicabat attenuationem & volatiliſationem. Altera, non minùs neceſſaria, petebatur à parte affecta, quæ alienæ materiæ ibi hærentis poſtulabat ablationem. Et ſic habebamus remedia, quorum termini ſemper ſunt oppoſiti morborum terminis. Quia autem remedia hæc ſunt entia rationis, quibus morbus haud curatur, ſummè tamen ſunt neceſſaria, quoniam Medico, quid agere ipſum oporteat, quid non, digito veluti monſtrant, vi nempe contrariorum. Parens meus, Practicus ſanè dexterrimus, primo ſtatim intuitu cognovit, morbum hunc ſoli naturæ præſidio non poſſe committi, ſed ad ejus curationem artis requiri ſubſidia: quare de ægri valetudine ſollicitus, tria medicinæ armamentaria luſtrat, arma inde, profligando huic morbo idonea, depropturus, nec quicquam omittit, quo indicationum ſcopus obtineri poſſet. Imperat ſtatim diætam tenuem, erat enim morbus acutus cum ſummo labore: aphor. 7. ſ. 1. offeruntur aliquoties in die juſcula blando dulcique carnium volatili ſale imprægnata, naturæ hominis, huic imprimis morbo, aptiſſima: interdicebatur uſus vini, ob acidum in hoc morbo ſemper noxii, & ſputa ſtatim ſubprimentis, febrim & inflammationem intendentis, & delirium inducentis: ejus loco ſubſtituebatur decoctum pectorale, infrà notandum, partium tenuitate glutinoſam limfam incidens. Frigus omne arcebatur ſtudioſiſſimè, quo nihil pejus in hoc affectu; novi, qui in portu jam navigantes, ab incautiùs ſuſcepto frigore, ſuppreſſis ſputis, mortui ſunt. Contra aër tum frigidus & humidus corrigebatur arte, aër enim moderatè calidus & tenuis ad

materiæ coctionem morbique curationem non parum facit. Sed nec diæta tantò ſufficiens credebatur morbo, erat enim magnus, par ergò indicabatur remedium: quare aliunde quoque petenda erant ſubſidia; è chirurgia arriſit nullum, detrahere ſanguinem fuiſſet ineptum, & ob ſubitum virium caſum, temerarium, nec ſpeciali indicationi ſatisfactum: erat quidem evacuandum, aſt non per venam. ἃ δεῖ, ἄγειν ταύτῃ ἄγειν ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ ἡ φύσις, διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων. Vbi ſanguis in vaſis luxuriat, idque permittunt vires χωρίον ξύμφορον vena eſt aperta: ſed cùm is non abundarit, viresque eſſent proſtratæ, nec ſecta fuit vena. Cognita enim materiæ peccantis & abundantis conditione, facilè inventa ipſi fuit via; & quidem limfæ ſanguini adhuc mixtæ, ceu foventis morbum cauſæ, fuit habitus corporis ſeu cutis, via certè latiſſima, & in affectu hoc naturalis, eò enim vergit natura. Pulmonum autem & pleuræ excretionis viæ erant partim venæ, partim aſpera arteria. At ſimul diligens ſymptomatum habenda erat ratio. Medicus igitur, ſi ita prudenter ſecum eſt ratiocinatus, cognovitque, quid ſibi agendum ſit, limfam nempe lentam eſſe incidendam, ſuperfluam excernendam; acidam & acrem corrigendam, materiam pulmonibus & pleuræ impactam per ἀνάκαθαρσιν evacuandam, reſpirationem faciliorem reddendam, cutis impeditam tranſpirationem promovendam, æſtum temperandum, ſitim reſtinguendam, doloremque ſedandum; ſedulò diſpiciat, quomodo ſymptomata, tum à ſe, tum à morbo dependeant; & an cuique indicationi peculiari ſubſidio ſit ſuccurrendum, vel an detur potius tale, quo omnibus & ſingulis ſatis poſsit fieri: & in hoc magna pars prudentiæ medicæ conſiſtit. Medicus Parens omnia hæc ſperebat ab ita dictis antipleuriticis, volatilibus & fixis; utpote quæ partium ſuarum tenuitate atque mobilitate craſſas ſanguinis partes, (hæ enim maximè ipſorum motui reſiſtunt) confringere inque plures dividere, & ita ſanguinem liquidiorem reddere valent: has enim conſtanter vires exſerunt. ſanguis nunquam fit fluidior, niſi craſsiores ejus partes comminuantur. Maximè glandularum cutanearum hactenus obſtructiones hoc ſubſidii genus ſuadebant: ſi quis in hujusmodi morbo cutem probè reddidit perſpirabilem,

lem, næ is multum præſtitit, & rarò quis morietur, qui bene ſudavit; per cutem enim longè maxima, & major, quam vulgus credit, materiæ peccantis copia excerni poteſt. Limſa quoque viſcida cruenta, in pulmonibus & pleura, tam intra quam extra vaſa hærens, his medicamentis optimè ſolvi, pars in venas retrudi, reliqua ad expectorationem apta reddi poteſt: his obtentis, cætera ſymptomata, ſicut umbra remoto corpore, evaneſcunt. Reſpirandi difficultas & lateris dolor ſoboles erant ſanguinis & limfæ, in pleura pulmonibus & vicinis partibus hærentium: æſtus corporis pendere videbatur à ſanguine aquoſo, acido aut ſalſo, ob lentorem ferè immoto, qui ſua tamen acredine nervos motu, caloris ſenſum excitante affecit: ſitis quoque ſuum debebat ortum limfæ viſcidæ, ſalſæ. At quia materiæ peccantis adfuit copia ſatis ingens, id medicamenti uſum aliquoties repetendum indicavit; ſi medicus hoc non cognoſcat, prudens & perſpicax dici nequit. Parens itaque, ratione & experientia fultus, ſequentia præſcripſit medicamenta. ℞. *Antim. diaphoretic.* ʒs. *Ocul. cancr. præparat. Mandibul. Luc. piſc. Raſur. dent. apr. ana. gr. XVI. cinnab. antim. gr. VI. f. pulv. divid. in 2. part. æqual.* ſumendus cum aqua hac, ℞. *Aq. chærefyll. C. Mar. papav. erratic. ana.* ℥j. *Mixtur. ſimplic* ʒs. *ſyr. papav. alb.* ℥s. ſimul quoque præſcribebatur Mixtura eidem uſui inſerviens. ℞. *Aq. flor. lil. acac. lil. convall. de rub. id. an.* ℥j. *aq. cinamom.* b. ʒij. *pulv. Parentis mei diaphor.* (*qui hic eſt* ℞. *Antim. diaphor.* ʒj. *C. C. philoſoph. præpar.* ℈iis *BeZoard. miner.* ℈ij. *cinnab. antimon.* ℈j.) ℈ij. *Liquor. C. C. ſucc.* ℈j. *Eſſent. ambr. l.* ℈s. *Julap. roſac.* ʒvj. *M. ad vitr.* alle ſtund 3. Löffel voll zu nemmen: nunquam certè ſatis eſt prædicandum hoc medicamentum ob egregias, quas exſerit, vires.

XVII XVIII. XIX. XX.

Nec Parens ſpe ſuâ excidit, nullusque dubito, quin æger prorsùs convaluiſſet, niſi nimiùm difficilis & moroſus medici conatibus reſtitiſſet, medicamentorumque uſum repetere noluiſſet. Quamprimùm ancilla è pharmacopolio medicamenta attulit, ægro propinatur pulveris antipleuritici doſis cum dimidio aquæ, & ad ſudorem ſe componere, ſique ſudor erumperet, crebrò cochleatim ſumtâ mixturâ eum promovere, fatiſcentesque ſpiritus refocillare jubetur; altera doſis

 in cra-

in craſtinum ſervata eodem dabatur modo, nec ſudor emanſit utrâque vice: tinctura enim medicamentoſa, conſtans ex particulis ſummè agilibus, & peccanti imprimis materiæ proportionatis, in ſanguinem cum per gaſtricas venas, tùm per lacteas recepta torpidas ejus partes agitat, reſiſtentes frangit, craſſas & viſcidas contundit, brevique per totam ejus maſſam virtutem ſuam, mediante cordis motu, diffundit; unde triplex potiſsimùm in ægrum noſtrum redundavit commodum. Primò hujus medicinæ uſum ſecuta eſt ſatis larga materiæ morbificæ per corporis ambitum excluſio. Excutiamus paucis formalem ſudoris rationem. Ad eliciendum ſudorem ſemper tria requiruntur, 1. materia per ſudorem excernanda ſit fluxilis, & cum ſanguine arterioſo ita confuſa, ut, ſi ſufficienter moveatur, ſeceſſum ab eo facere poſſit: hinc in hydrope confirmato, ubi maſſa ſanguinea ſero benigno magnam partem eſt depauperata, ſudorem nullâ vi, nullâ arte elicies. 2. Inſtrumentum ſecretorium & excretorium, (quod ſunt cutis glandulæ & fibræ) aptè ſit conformatum; ſi enim glandulæ vel ſunt ſcirrhoſæ, vel ſordibus, per eas excernendis, obſtructæ, vel à circumjacentibus fibris nimiùm conſtrictæ, quod in febribus malignis, aliiſque malè judicatis, accidit: & tùm non niſi probè fricta, & fotu calido incidente deterſa cute ſudor prolici poteſt. 3. Materia excernenda debitè agitetur; quod fit vel à motu vehementiori, vel à calore forinſecùs accedente, vel in ſeipſum reflexo, ut in febribus intermittentibus, aliiſque cum rigore moleſtis; vel à particulis medicamenti alicujus maſſæ ſanguineæ indomabilibus, vel denique à materia aliena in ſanguine medicamenti vices peragente, quod fit in phthiſicis, aliiſque ſudoribus nocturnis diffluentibus. A partibus itaque medicinæ, volatilibus alkalinis viſcidus ægri ſanguis fuſus, glandularum ſub cute obſtructiones ſublatæ, limfa liquata, velocius mota, crebriſque ictibus & valido attritu craſſæ ejus partes ſolutæ, excretionique idoneæ fuerunt factæ. II. Pulmones obpreſſi ſarcinæ parte liberantur, æger enim ſpuit ſubcruenta, cruda, viſcida, & ob aërem admixtum ſpumoſa. Eadem tinctura medicamentoſa ſanguinem quidem, cum copioſa & lenta limfa, in pulmonibus ſtagnantem, & grumefactum ſolvit, ejuſque partem mobiliorem per

rem per venas refluere cogit, aſt reliqua fluidior quoque & tenerior facta, & conſequenter magis agitata, ſenſiles admodùm bronchiorum fibras titillat & vellicat, hæ thoracis muſculos in conſenſum trahunt, qui ſtatim convulſivè moti, pectus, ſed valdè priùs diductum, ſubitò ſuccutiunt, cumque aëre magnam ſimul copiam ſputi, nondùm ſatis cocti, & tenuis, per aſperam arteriam, repetitis vicibus, ejiciunt. Pro incidenda limfa, & ſanguine ad excretionem promtiori reddendo, & ſpiritibus ſimul ad hoc opus ſummè neceſſariis reſtaurandis, crebro dabatur laudata mixtura. Quærenti forſan quî ſanguis è vaſis extruſus æquè à medicamentis poſſi affici, ac qui intra eadem adhuc fluitat? reſpondeo, commercium inter ſanguinem in partem aliquam effuſum, & reliquum non adeò interrumpi, niſi oſculis, per quæ emanavit, occluſis, ut videre eſt in aneuriſmatibus, quorum tria à D. Parente feliciſſimo ſucceſſu perſanata vidi, repulſo in vaſa ſanguine, qui per aliquot ibi hebdomadas ſubſtiterat, vulnuſculoque deinceps callo quodam obducto. Dicimus ergò tincturam medicatam maſſæ ſanguineæ mixtam per eadem poſſe elabi arteriarum oſcula, per quæ ſanguis, & ſic eosdem utrobique effectus producere. III. Dolor lateris penitùs ceſſavit: materia enim peccans, non adeò magnâ quantitate (nec dùm forſan procul extr avaſa) in pleura ſubſiſtens, doloremque ibi excitans, ita potuit ſolvi, ejusque partes, mutuo ad ſe invicem acceſſu immobiliores factæ, ita comminui, ut facilè per minuta vaſcula circulari, reliquæque maſſæ potuerint jungi. Interim & ſitis multùm remiſit; limfa enim multò fluidior facta facilè in glandulis oris, faucium & linguæ ſeparari, & easdem partes ſuaviter demulcere potuit. Simul & æſtus ob ſpiritum placatum, tranſpirationem liberiorem, fuligines diſſipatas, ſanguinisque circulum expeditiorem, remiſſior fuit factus, ſuperſtite adhuc aliquali reſpirandi difficultate, quoniam pulmones materiâ alienâ nondùm penitùs erant purgati.

XXI. XXII. XXIII.

Hoc non obſtante æger, qui evaſiſſe ſibi videbatur, à Medico eò non potuit adduci, ut antipleuriticorum uſum continuaret: ſed integrum νυχθήμερον absque medicamentis maximo

maximo ſuo damno vixit; halcyoniis tamen ſuis non diu gaviſus patitur recidivam. Quippe interim globuli maximam ſanguinis & limfæ partem conſtituentes, molles & lenti, nec dùm ſatis confracti iterum coëunt; unde hâc accretione majores facti, perque minutiſſima vaſcula tranſire nequeuntes, eadem, quæ anteà, ſymptomata producunt. Ad oculum demonſtratur, globuos hos, ſi etiam extra corpus artificiosè dividantur, iterum concreſcere, ſi motus non adhibeatur ſufficiens. Parcam autem aëris cum ſanguine, ob plurimas pulmonum veſiculas materiâ aliena infarctas, miſcelam ejus lentoris cauſam non poſtremam fuiſſe puto. Materia itaque morbifica brevi ad priſtinam conditionem redacta, denuò in partibus priùs affectis, ſauciis adhuc, ſubſiſtit, nam ἢν προπεπονηκός τι ᾖ ἐνταῦθα στηρίζει ἡ νόσος. inde dolor lateris ingraveſcit, & ſpirandi difficultas, ut anteà, urget. Præſcribebantur rursùs, ut ſatis indicationibus fieret, pulveris antipleuritici duæ doſes cum aqua adpropriata; una veſperi, altera mane ſumenda: horis intercalaribus cochleatim propinatur mixtura ſuprà laudata, à qua egregium æger ſentiebat levamen: bis ſudavit, quod optabamus, & ſputa rejecit copioſa, ſatis viſcida, ſubcruenta, & mellei ſubinde coloris. De his autem ſuprà.

XXIV.

Unum eſt, quod ſilentio nequaquam prætereundum judico; æger ſub noctem deliravit, malo, ut ait Hippocr. omine, ἐν πάσῃ νόσῳ τὸ μὴ ἐῤῥῶσθαι τὴν διάνοιαν, κακόν. aphor. 33. ſ. II. Delirii duæ mihi videntur eſſe ſpecies; una contingit homini reverà dormienti, cùm nimirùm ſpiritus animales vel in ipſis cerebri receſſibus, vel in locis à cerebro remotis, perperàm ob varias cauſas moventur, unde diverſa menti repræſentantur φαντάσματα, quæ inſomnia dicuntur, ſunt hæc actio memoriæ & phantaſiæ depravata, ubi tamen ratio mediocriter viget; memini me ſomniantem carmina feciſſe, imò me ea ipſa, quæ ſomniavi, pro inſomniis habuiſſe, ea nimirùm cum præcedentibus actionibus, quarum adhuc meminiſſe licebat, comparando. Altera fit homine ad ſenſum vigilante, ad ſenſum inquam, non enim auribus audit, nec oculis videt, quæ audire ſe aut videre dicit. Nam cùm ſpiritus in parte

quadam

quadam admodùm ſenſili, (delirium quippe maximè ſequitur inflammationem membranæ alicujus, quæ, quod notandum, nervos habet à vago aut intercoſtali nervorum pari) diu ſatis vehementer & moleſtè agitantur, pleræque cerebri fibræ ſimul concutiuntur, unde variæ imaginationis & memoriæ ſpecies ſimul excitatæ confunduntur, hinc modò, ludicra, modò incongrua & abſurda menti objiciuntur φαντάσματα, quæ ipſum ita occupant, ut tùm intellectus tùm voluntatis actus ſolummodò inordinatè eliciantur, & interdùm dolores non percipiantur. Poſterior hæc ſpecies cum priori ferè concidit, niſi quòd in hac animi conceptus verbis exprimantur, in illa rarenter; & quòd in hac homo ſe delirâſſe neſciat, ſecùs in illa. Æger ſuprà delirabat ſomnians, nunc autem vigilans, ob rationem modò allatam.

XXV. XXVI.

Sitis affligebat ægrum cum æſtu intenſiſſima, moleſtiſſima. Symptomata ſe invicem excipiebant ut ſuprà; æſtum enim & ſitim præcedebant dolor lateris cum ſpiritus difficultate, & præcordiorum pondere, ita & nunc. Delirat quoque æger interdiu, non autem ſemper. Horum ſymptomatum cùm ſuprà dederim rationes, de iis jam dicere ſuperſedeo, ne actum agere, & cramben bis coctam adponere videar.

XXVII. XXVIII. XXIX.

Pulſus, ut hactenùs, eſt celer, debilis, durus: convulſiones & tendinum ſubſultus continuo ferè miſellum affligunt. De pulſu debili & celeri diximus ſuprà; de duro, convulſionibus, tendinumque ſubſultu nunc agemus. Omnes humanæ machinæ motus pendent vel ab imperio, quod anima exercet in ſpiritus: vel à ſtructura machinæ, qui tantùm abeſt, ut ab anima dependeant, ut etiam eâ invitâ & renitente fiant: pendent autem à machina vel ſecundùm, vel p. n. conſtituta. Eſt itaque motus involuntarius vel naturalis, κατ' ἐξοχήν ſic dictus, vel p. naturalis ſeu convulſivus: cujus naturam & cauſas, quantum quidem in negotio tam abſtruſo licebit, exponam. Formalis cujusque motus convulſivi ratio in eo mihi conſiſtere videtur, ut fibræ muſculorum nerveæ reliquas arctè ſtringant, unde vaſcula ſanguifera iis interſperſa

premuntur, muſculi autem à ſanguine retento inflantur, breviores fiunt, &, quicquid adhæret versùs ſuum principium trahunt: ſi ſtrictura diu durat, convulſio fit tonica, ſi non, clonica. Hujus ſtricturæ cauſa mihi videtur eſſe modò in ſanguine, imprimis ſi eſt flatulentus: quando ſc. flatus acres ſubito & vi in muſculos impelluntur, nerveas ibidem fibras irritant, & vaſa, venas imprimis ſtringere nimis faciunt; hæc ſanguinis flatulentia frequens ſatis convulſionum cauſa eſt. Juvenes, quibus æſtate ſanguis æſtuat, & vaſa flatu turgent, ſi in algido flumine natant, ſpaſmo corripiuntur & ſubmerguntur: ſi cuicunque animali aërem per venam ſuffles horrendè convelletur. Cura eſt ſudatio, & venæ ſectio. Modò vitium eſt ſpirituum, & quidem frequentiſſimè, cùm ſpiritus animales alicubi irritati adeò impetuosè moventur, ut, animæ imperio ſusque deque habito, in nerveas muſculorum fibras irruant, easque plus juſto inflent; hinc enim muſculus, ob rationem ſuprà datam, intumeſcit, tumidus fit brevior, & partem adpenſam versùs caput ſuum rapit. Hæc autem ſpirituum exploſio, vel eſt univerſalis, ut in epilepſia, & ſubinde in vehemente ira; tale quid contingit animali machinæ pneumaticæ impoſito, aër enim per totum corpus diffuſus, imprimis qui eſt in cerebri ventriculis, admodùm expanditur, expanſus omnes una ferè vice è cerebro ſpiritus, velut aquam è ſpongia, exprimit, & per nervos impetuosè disjicit: vel eſt particularis, cùm ſpiritus in parte quadam privata ita concitantur & ſtimulantur, ut pars illa, &, ſi motus eſt vehementior, aliæ quoque, cum quibus conſentit, convulſivè moveantur: quod fit in riſu à titillatione moto, ſternutatione, tuſſi, ſeminis ejaculatione, & omnis generis convulſionibus per συμπάθειαν. Copula ſpirituum elaſtica Williſii reverà eſt figmentum. Tendinum ita dictus ſubſultus nihil eſt, quam ſubita, aſt inſufficiens, vel dimidii vel totius muſculi ventris inflatio, æquè tamen ſubitò iterum diſparens, tendo rarò ſequitur, os nunquam; ſignum eſt vel levis cauſæ, vel ſummè ſpirituum inopiæ; idem videre eſt in recèns mactatorum animalium muſculis, ſi pungantur, noſtrates dicunt zucken oder zupfen. Mihi ſæpiſſimè contingit, muſculum ſartorium aut alium ita convelli,

velli, non curo. Convulſivos ægri noſtri motus, cujus & pulſus durus, tendinumque ſubſultus ſpecies ſunt, ortos credo ob ſpiritus à ſanguine hinc inde ſtagnante irritatos. His ſymptomatibus & ſimul reliquis omnibus, egregiè fuit ſatisfactum ſequenti mixtura, ſummis laudibus efferenda, *Rec. Aq. rub. id. flor. til. acac. ana ℥iß. cinam. ʒij. oc. cancr. præpar. Mandib. Luc. piſc. Raſur. deut. apr. ana gr. XXV. cinnab. antim. ℈ß. ſpir. C. C. rectif. gutt. XV. confect. de hyacinth. ℈ij, eſſent. ambr. l. gutt. VI. Julap. roſac. ʒvj. M.* hoc medicamento cochleatim ſumpto diſtracti admodum crebris exultationibus ſpiritus refecti, & materia, omnium ſymptomatum cauſa, multum fuit correcta.

XXX.

Pauca nunc quædam de ægri noſtri agrypnia, ipſi per totum ferè morbi decurſum perpetua & ſummè moleſta adjiciam. Si quis, quid ſomnus ſit, novit, non poteſt ignorare naturam tum nimiarum vigiliarum, tum nimiæ in ſomnum propenſionis. Si igitur tum vigilamus, cùm objecta præſentia ſenſoriis organis recipimus, percipimusque mente, ac pro lubitu movere nos loco poſſumus; ſenſus autem & motus pro cauſa agnoſcunt ſufficientem ſpirituum in organa eorum influxum, formalis ſomni ratio, vi contrariorum, in eo conſiſtet, ut ſpiritus animales, cerebelli excipio, blanda & naturæ amica quietè gaudeant, & intra cerebri pomœria, nervorumque tubulos velut immoti ſubſiſtant, nec ſomnum prius excutiant, quam copia ſua flaccidas & quaſi collapſas ſenſuum & motus organorum fibras ita inflent, ut ſuo quodque munere denuò fungi incipiat: id quod in ſanioribus fit ſummo mane, niſi fortius aliquod objectum ſomnum interturbet; quibus autem mobiliores contigere ſpiritus, bis aut ter qualibet nocte ſtationem ſuam deſerunt, intermiſſosque ineunt motus. Si ſpiritus tam ſunt pauci, ut ſenſuum & motus organa ſatis actuare nequeant, oritur inde lethargus, carus, apoplexia. Si autem ſpiritus vel ob nimiam mobilitatem, vel continuam irritationem ita agitentur, ut nulla ipſis concedatur quies, homo ante non dormiet, quàm vigiliarum ablata ſit cauſa. Ægrum noſtrum nimium vigilaſſe crediderim ob continuò urgentem lateris dolorem, cujus indicabatur ablatio.

XXXI.

D. XXV. & XXVI. repetebantur antipleuritica imprimis ultima mixtura. Hippocrates alicubi optimè monet, *πάντα κατὰ λόγον ποιέοντι μηδὲ κατὰ λόγον γενομένων, οὐ δεῖ μεταβαίνειν ἐξ ἑτέρου ἐφ' ἕτερον, μένοντος τοῦ δόξαντος ἀπ' ἀρχῆς* Tandem & in uſum trahebatur emplaſtrum diachyl. c. g. à quo multum ſperabatur auxilii, lateri enim dolenti, inuncto priùs unguento dialth. c. & ol. philoſoph. adplicitum acria & incidentia copiosè à ſe dimittit effluvia, & ſæpe in pleuritide deplorata, maximè ubi multa adeſt limfa tenax & cruda, unicum ab emplaſtro hoc, multis medicamentis irrito conatu adhibitis, ſperandum & obtentum eſt auxilium, ejus enim vis inviolata ferè immediatè partem affectam attingit. Experto credite; hoc vere medebar pleuritidi anus cujusdam, ſexageſimum quartum ætatis annum ſupergreſſæ, quæ ſolum inde levamen, imò juvamen ſenſit. Æger ab antipleuriticis parum hac vice ſudavit, à topicis tamen ſputa rejecit multa, cruenta, hoc eſt, limfam, tenaciorem ſanguine tinctam, nunquam purulenta: pus enim coctum quid eſt, utpote quod gaudet particulis brevibus, & in paucis punctis ſe tangentibus. Cauſa, ob quam eadem medicamenta interna non idem, quod ab initio effecerunt, ſine dubio fuit venarum lectearum à viſcido muco obſtructio.

XXXII.

Æger adhuc ſubinde delirat: ſpiritus quidem non amplius ita ferociebant, ut convulſiones ciere poſſent, nondum tamen ad omnimodam quietem redacti, menti varia ſubinde imaginaria ſpectra offerebant, dum ſc. juſto vehementius alicubi moti motum ſuum pluribus cerebri fibris communicabant.

XXXIII.

Sitis ob rationem ſupra allatam vehementer adhuc urget, tenax etenim & multo nunc quàm antea viſcidior limfa à medicamentis hactenus exhibitis nondum ita poterat ſolvi, ut in glandulis oris & faucium ſecreta aridas ibi nervorum fibras demulcere, & ita ſitim fallere potuerit.

XXXIV.

Vires ob continuos ferè dolores, crebras convulſiones, ſpiri-

ſpirituumque diſpendia plurimùm atterebantur, ita ut proximam mixturam, cui æger poſt Deum vitam debuit, reiterare neceſſum fuerit.

XXXV.

Urina hactenus turbida clareſcit, & tenuis fit, omnisq; penè tincturæ expers, at malo omine; non enim emergentis, ſed fatiſcentis magis & morbo tantùm non ſuccumbentis naturæ ſolet eſſe indicium; infra namque videbimus, ægri urinam, cùm res jam cœpit mutari in melius, demum fuiſſe turbatam. Ratio φαινομένȣ videtur eſſe, quòd tonus fibrarum in glandulis, & membranaceis renum tubulis adeò fuerit debilitatus, ut nonniſi tenuiores ſeri partes transmitti potuerint, ſic urina neceſſariò tenuis prodit & clara: vel, quod æquè eſt probabile, quòd concretiones partium ſanguinis per urinam excernendarum tam fuerint frequentes, ut paucæ manſerint ſatis tenues, quæ per colum urinarium tranſire potuerint. Tollantur ab urina, vel maximè craſſa, turbantes illæ partes, habebitur liquor limpidus tenuisque: hiberno tempore ob concretiones partium omnis urina turbatur, clareſcit tamen iis calore rurſum diviſis. Tantum autem abeſt, ut Parens huic fidens urinæ acquieverit, otioſumque ſpectatorem egerit, ut potiùs, indicationibus, magis adhuc quàm unquam urgentibus, ſatisfacere allaborarit; quantum quidem per ægri nauſeam licuit. D. XXVII. materiæ morbificæ pertinaciam cognoſcens Pater, brevique ſuffocatum iri ægrum veritus, vires enim adeò ipſum jam defecerant, ut aêrem vix inſpirare, nedum tuſſiendo eum cum ſputis excutere valeret, pro ulteriori materiæ craſſæ inciſione, loco potûs ordinarii (ſic & moleſta ægro ſitis à Medico vertebatur in commodum) ſequens præſcripſit apozema, *Rec. Rad. helen. tarax. liquirit. ana* ℥iij. *Herb.. hyſſop. ſcabioſ. veron. an. M.* ſ. *Flor. papav. errat. bellid. min. an. p.ij. ſem. aniſ.* ℥ij. *eruc.* ℈ij. *paſſ. min.* ℔j. *inciſ. contuſ. coq. in aq. font. M. ij.* cujus æger ſiticuloſus bonum quavis vice hauſtum ſumſit, (ſi ſpiritus graveolentes volatiles non horruiſſet, eo non fuiſſet opus) non omiſſâ mixturâ confortante, & diachylo cum gumm. Sic tandem materia illa ſubtilis, quam omnis motus cauſam credo, ope ſubtilium & maximè mobilium horum medicamentorum

 partium

partium, crebrò repetitis ictibus, lentam & viſcidam materiam percupit; eamque in majores primò, tum & minores moleculas confractam ad citam excluſionem diſpoſuit.

XXXVI.

Hic tamen hoſtis, quoniam janua, quâ erat exterminandus, nondum patebat, magnas adhuc in corpore civit turbas: haud ſecus ac hoſtes in fugam acti, commodum tamen elabendi locum nondum nacti, magnas ſubinde victorii moleſtias creant, donec tandem ita premantur, ut, ſi ſalutis alia non detur via, media victorum perrumpant agmina. Ægro noſtro nox criſin præcedens omnium erat graviſſima, νύξ ἡ πρὸ τῆς κρίσεως, δύσφορος; Materia quidem mota turgebat, & urgebat exitum, at quia nondum erat emota, & remota, in ſummas adhuc anguſtias conjecit ægrum. Est hactenus ἐπακμή, cujus ſupremus gradus eſt ἀκμή, ſeu morbi vigor.

XXXVII. XXXVIII. XXXIX. XL. XLI.

Venio ad morbi παρακμήν ſeu decrementum, quod, aliquando lentum eſt & paulatinum, aliquando ſubitum, & dicitur κρίσις, quæ eſt ſubita morbi ſolutio cum ſufficienti excretione materiæ morbificæ. Æger noſter judicatus eſt per ſudorem & urinam, utriusque ſignum fuit pulſus mollis, liquidus, plenus, magnus, effectus ſanguinis, debitam fluiditatem iterum adepti, & ſufficienter moti: Criſeos doctrina multa acerrima etiam ingenia hactenus exercuit, imò fatigavit; ego, quid ſit, & in quonam ea conſiſtat, non probare ſaltem, ſed mechanicè demonſtrare ſatagam. Ad criſin duo tantùm requiruntur: primum & præcipuum eſt partium judicandi humoris fragilitas; ſi autem rigidæ aut lentæ adeò ſint, ut frangi nullâ arte poſſint, ἀκρισία inde ſequitur & mors, ut ſubinde fit in febribus ardentibus, pleuritide &c. Omne id, de quo multa adeò autores blaterant, nullum videlicèt dari vivens, quod nihil includat ſanitatis, in hoc conſiſtit, ut malè configuratæ ſanguinis particulæ mutari adhuc, aliusque iisdem motus induci poſſit: ſecùs actum eſt. Si iis reſtitui naturalis figura nequit, nec reſtituetur motus, qui, ſi magnitudinem excipias, à ſola pendet figura. Cum quis plus vel minus ſanitatis includere dicitur, perinde eſt ſi diceretur,

ceretur, particulas ipſius ſanguinis ad ſtatum ſ. vel p. naturalem magis vel minus eſſe reducibiles. Quòd niſi ita eſſet, quis aſſeree auderet? aliquem, qui morbo acuto cum maximis & funeſtis ferè ſymptomatibus laborat, & tamen reconvaleſcit, plus habuiſſe ſanitatis, quàm alius benè comedens, ἀρθροςάδιο, at phthiſicus; plus enim eum habuiſſe neceſſe eſt, cùm alter moriatur utplurimùm. Formalis phthiſeos ratio in nimia, & penè incorrigibili partium maſſæ ſanguineæ fuſione & confractione conſiſtit, inde enim ad nutritionem fiunt inutiles; ſi autem adeò ſint adtritæ, ut per omnes ferè corporis partes elabantur, (nam ſi habeo tubulum rotundum utrinque pervium cujus diameter eſt 2. non retinebit corpus itidem rotundum, cujus diameter eſt 1.) per corporis circumferentiam, per alvum &c. tum ſpes ad futurum habitum periit. Alterum κρίσεως requiſitum eſt ſubtilis materiæ acceſſus: Hæc enim continuis ictibus, & ſæpiùs iterato ſuo impetu partes humoris judicabilis, hoc eſt, cujus reſiſtentia juſtam cum ea proportionem habet, frangit & comminuit, comminutisque majorem motus gradum, quem in omni criſi ſubpono, communicat; à rapido autem hoc motu partes anteà aſperæ, craſſæ, fiunt obtuſæ, mites, tenues (id quod probant omnes fructus & humores acerbi, à natura vel artis ope cocti & mitigati, ut poma, pira, uvæ &c. miteſcunt enim, ſi etiam immatura probè ſuper ignem coquantur) & ad proprium ſibi excretionis modum aptæ redduntur; ſanguis non excernitur per glandulas, nec ſerum per arterias: & in hoc omne coctionis & fermentationis negocium conſiſtit. Materia autem ſubtilis craſſas ſanguinis partes frangit vel immediatè, quod fit, quando morbus absque medicamentis judicatur, & tum natura eum ſanaſſe dicitur: vel mediatè, beneficio ſcil. medicamenti, cujus partes ipſi pro inſtrumentis ſerviunt; ſi quid manibus confringere nequeo, utor cultro, ſecuri &c. Rem ita ſe habere nemo dubitabit, cui ſoliditatis & fluiditatis natura, ut & tardioris citiorisque particularum in liquidis motus cauſa eſt perſpecta. Quotquot κρίσεως ſunt genera, omnia de partium humoris judicabilis comminutione teſtantur. Sumamus κρίσεως exemplum palpabile & craſſum, ſed admodùm conve-

niens

niens; ſit obſtructum orificium uretheris à calculo aſpero, inæquali & majori adhuc, præut capere & transmittere eum urether poſſit: quis fieri poſſe putet, ut infractus & integer tranſeat? unum adhuc; ſi ex materia lenta & viſcida fiat tenuis & fluxilis, præter motum autem ipſi accedat nihil, ut fit in criſi, quî talis obtinebitur mutatio, niſi comminutione partium corporis viſcidi craſſarum & lentarum, in quibus ejus viſcum conſiſtit? Quomodo plumbum, cera, aliaque funduntur? quomodo fructus maturi molleſcunt? niſi eadem hâc ratione. De diebus criticis nil certi poteſt dici: eſt accidens, quod pendet à majori vel minori partium humoris judicabilis fragilitate. Omnis criſis univerſalis eſt, nec ulla datur particularis, niſi à loco per quem fit, denominare eum velis, fit autem ut plurimùm per alvum, urinam, ſudorem, ſalivationem, hæmorrhagiam, raro per glandulas oculorum aurium &c. Si autem humoris judicandi partes non ſatis confringantur, ut, prout decet, excerni non poſſint, fit criſis, quam imperfectam dicunt, qualem in parotidibus, aliisque humorum ad excretionem non ſatis aptorum μεταστάσεσι cernere eſt: at ſubinde plus æquo atteruntur, unde ſanguis nimis fluxilis, ejusque partes juſto fiunt minores, tum alimentis aut medicamentis utendum, quæ partes abraſas & avulſas reſtituunt; & ſic in προσθέσει & ἀφαιρέσει totius medicinæ cardo verſatur. Jam non erit difficile hæc ad ægrum noſtrum transferre; correctâ enim & ſublatâ morbi causâ, ſymptomata, velut umbra remoto corpore, ſponte evanuerunt, h. e. inciſa ſemel & ſufficienter attenuata viſcida limfa, nihil non commodi in ægrum noſtrum redundavit: omnes, hactenus ferè otioſæ, ad munia ſua redibant glandulæ; cutis ſecernebant ſudorem, integrum triduum durantem; renum urinam, unde maſſa ſanguinea ſordido ſuo onere multa fuit levata, adque ſtatum naturali quàm proximum reducta; oris & faucium ſalivam, ſitis medicinam; cerebri ſpiritus animales, unde vires reſtauratæ; ventriculi ſpirituoſum ſuum ſuccum, unde appetitus; materia autem in pleura & pulmonibus hærens pleraque reſorbebatur in ſanguinem per commodiores excernenda vias, ſuperſtes autem ita quoque comminuebatur, ut, quæ deinceps per os rejecta fuit,

non

non amplius eſſet viſcida, ſed probè cocta, & ut noſtrates dicunt **gebrochen** / fracta, tenera, alba, perſanatisque pulmonum ulcuſculis nulla. Dum hæc ita fiunt, tantum urinæ per renes ſecernebatur, ut veſica citius ea impleretur, quam ſtimulum ejus ſentiret: interim, ſtricto veſicæ ſpinctere, urina magis aggerebatur, & motrices veſicæ fibræ adeò magno cum dolore, diſtendebantur, ut exprimendis contentis eſſent impares. Indicationes ergo erant, ſpincteris ſtricturâm ſolvere quam citiſsimè, muſculoſis autem veſicæ fibris amiſſam ſeſe reſtituendi vim & elaterem reddere, urinamque, ſi fortè nimis foret craſſa, attenuare. His indicationibus ſatisfiebat unico ſubſidio, quod fuit vinum rubrum, in quo decoquebantur aliquot cepæ & manipulus gran. junip. (euporiſton certè quod in iſchuria veſicali nunquam fefellit Patrem) abdomini quàm calidiſſimè cum linteis adplicitum, à cujus uſu duas illico matulas urina craſſa & turbata implevit; jurare auſim, me tantam contentorrum copiam in urina nunquam vidiſſe; laterum farinam æmulabantur, nihil autem erant præter ramenta & fragmenta, in lucta illa critica à craſſis ſanguinis & limfæ partibus abraſa. Et ſic æger præſidio naturæ, & ſubſidio artis fuit judicatus. Quid Medici intelligant, cùm dicunt, criſin eſſe naturæ conatum, neſcio; ego per naturam intelligo magnum illud Dei organon, materiam ſubtilem.

XLII. XLIII.

Tertia & ultima nunc hiſtoriæ hujus ſequitur pars, quæ exponit ſartoris noſtri ſtatum poſt feliciter ſatis ſuperatum hunc morbum. Belle comedebat, ſiti carebat, benèque dormiebat, ſudoribus tamen nocturnis ipſum adhuc vexantibus. Felix ter & ampliùs medicus ille, qui morbo, cui medetur, didicit eſſe parem, non majorem, plus, quàm oportet, agendo, multo minùs minorem. Medicus, fateor, hic egit paulò plus, ſed debuit, nec aliter potuit; partes humoris viſcidi erant frangendæ, aut ægro pereundum; ſed quia erant lentæ & molles, non duræ, nimis ſolvebantur: unde quæ anteà peccabant craſſitie & nimia mole, jam peccârunt parvitate & mobilitate. Sic miſer ſartor ab uno exceſſu incidit in alterum, & ex fumo ferè in ignem; quod multis familiare